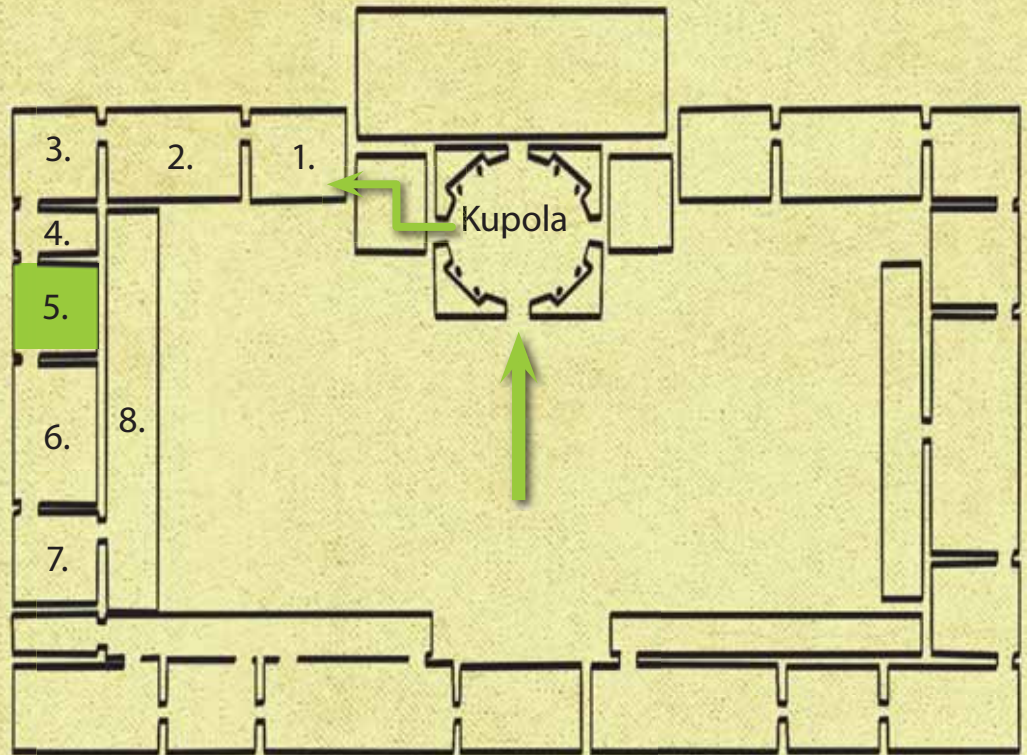

Tárgyvallató könyvecske tizenéveseknek
Hunyadi Mátyás és a Jagelló királyok korához

Mátyás? Király!

Készült a Magyar Nemzeti Múzeum *Magyarország története az államalapítástól 1990-ig* című állandó kiállításának 5. terméhez.

Múzeumban...

„Tetőled függ, ki erre jársz,
Kincstár leszek vagy temető,
Beszélek-e vagy hallgatok,
Senki máson, csak rajtad áll,
Ne lépj be vágy nélkül, barátom.”

(Paul Valéry, francia költő)

Kedves Fiatal Látogatónk!

A Magyar Nemzeti Múzeum tárgyváltató könyvecskéjét tartod a kezvedben. Célja, hogy segítségével szóra bírd a kiállításban látható tárgyakat, és „temetők” néma adatainak szemlélése helyett beléphess egy fényes korszak, Hunyadi Mátyás és a Jagelló királyok „kincstárába”.

A könyvecskét használhatod önállóan, családdal, barátokkal vagy akár iskolai foglalkozás keretében is. Minden oldalpáron más-más témát találsz. A bal oldalon érdekességeket gyűjtöttünk össze, a jobb oldalon a tárgyak vallatásában segédkezünk. Rajtad áll, leírod-e a kérdések mellé a „vallomásokat” vagy csak elgondolkozol rajtuk.

Megfigyelhetsz, következtethetsz, összefüggéseket találhatsz.

Gondolkozz szabadon!

Mátyás király tudósai között

(Díszlépcsőház, freskórészlet)

Than Mór

1875

Mit gondolsz, miért a tudósai között ábrázolta a festő Hunyadi Mátyást?

1458 januárjában először fordult elő Magyarország történetében, hogy a nemesség nem az egyik nagy múltú uralkodóházból, hanem a saját soraiból választotta királyát: Hunyadi Mátyást.

Királyi származásának hiányában Mátyás nagy hangsúlyt fektetett mindarra, amivel helyét biztosíthatta az európai uralkodók között. Hatalma megerősítésének egyik eszköze a korszerű zsoldoshadsereg volt.

A királyi palota fényűző kiépítése, a páratlan Corvina Könyvtár létrehozása, a művészetek és tudományok reneszánsz fejedelemhez méltó támogatása nem csupán a szokásos uralkodói bőkezűséget jelentette. Mindezeket Mátyás királyi tekintélyének megerősítésére, hatalmának és méltóságának kifejezésére használta, hiszen a rangos uralkodói dinasztiákkal csak így vehette fel a versenyt.

Ha megállsz a múzeum díszlépcsőházának tetején és körbenézel, a mennyezet alatt egy „történelmi képregény” kockái elevenítik fel a magyarok történetét. Az őshazától Széchenyi István koráig követheted nyomon országunk történetének fontos eseményeit, kiemelkedő egyéniségeit. A freskókat Than Mór és Lotz Károly festette.

Nézz körül, és keresd meg Mátyás királyt tudósai között!

Észreveszed...

...a király ruháját?

Ez nem a megszokott uralkodói palást! Mátyás nem királyi palástot visel, hanem a tudósok jellegzetes köpenyét, hiszen társaságukban élvezettel és otthonosan mozgott.

...a király oldalán a lila ruhás főpapot?

Ő Vitéz János esztergomi érsek, aki nagy szerepet játszott Hunyadi Mátyás nevelésében, sokoldalú műveltségének kialakításában.

...a földgömböt és a távcsövet?

Mátyás szívesen töltötte idejét a tudományok művelésével, a csillagászatot például különösen kedvelte.

...a lúdtollal író tudóst?

A kézzel írott kódexekre alapuló Corvina Könyvtár és a Budán kialakult szellemi pezsgés számos tudóst csábított szerte Európából Mátyás király udvarába.

...az építészt, aki terveit a király elé tárja?

Mátyás nagyszabású építkezéseket folytatott, hogy fényűző palotáival is kifejezze uralkodói nagyságát.

...az ókori görög és római szobrokat?

Az antik kultúrát újjáélesztő reneszánsz művészetet idézik, mely itáliai szülőföldje után Magyarországon kapott először uralkodói támogatást.

„Egész Európa három legszebb városa: a vízén épült Velence, a síkságon fekvő Firenze, és a hegyen álló Buda.”
(korabeli olasz szállóige)

Trónkárpit Mátyás király címerével
Firenze
1470-es évek

A királyi palota nem csupán otthon és lakóhely, és nem csupán az udvartartás és az ország központja. Fontos feladata, hogy pompájával, fényével kifejezze az uralkodó hatalmát, tekintélyét – azaz a **királyi reprezentáció** eszköze.

A budai Várhegyen az első kővár a tatárjárást követően épült, amelyet Anjou királyaink tovább bővítettek, majd Luxemburgi Zsigmond épített ki európai rangú uralkodói székhelyé, Hunyadi Mátyás pedig folytatta a nagyszabású építkezéseket.

„...nekilátott, hogy a budai várat, amelyben Zsigmond fenséges épületein kívül nem volt semmi látnivaló, fölékesítse”.

(Antonio Bonfini)

Vörösmárvány lépcsősor vezetett a palota díszes bronzkapujáig, függőkert és márványvilla várta a pihenésre vágyókat, aranyozott kazettás mennyezet borította a termeket, melyek padlóját színes csempékkel varázsolták újjá. Faragott címerek, intarziás ajtóablák, gyönyörű kályhák, ezüstözött székek fogadták az érkezőt.

„Az ebédlőterem nagyszerű palotacsarnok volt, királyi fényűzéshez méltó, arannyal átszőtt, ritkaságszámba menő vörös függönyeivel, amelyeket teleszöttek számos igazgyönggyel.”

(Hans Seybold)

A király halálát követő török háborúk során földig rombolták a budai palotát. Ha ma felsétálsz a budai várba, egy másik, a török hódoltság után épült palotával találkozol. Hunyadi Mátyás udvarának egykori fényéről, mesés gazdagságáról már csak a múzeumban őrzött tárgyak tanúskodnak...

A tróntermet arannyal átszőtt kárpitok díszítették. Ezekből ma mindössze hármat ismerünk: az egyik töredékes, egyből miseruhát készítettek, és csupán az itt látható darab maradt fenn eredeti szépségében. A trónkárpitokat Firenzében készítették reneszánsz motívumokkal Mátyás személyes megrendelésére.

A középkor embere számos jelet, jelképet használt. Nemcsak a színeknek, virágoknak, címerképeknek volt jelentése, de a kárpitok mintáit, a templomok falképeit is „olvasták” a korban. Például a kút bölcsességre, a gondolatok mélységére utalt.

A trónkárpiton is számos jelkép szerepel.

Karikázd be az alábbiak közül,
amit megtalálsz!

bőségszaru
sas
bagoly
gránátalma
búzakalász
nap
tölgylevél

Vajon mit fejezhettek ki a trónkárpit
jelképei? Kösd össze azokat jelentésükkel!

élet
diadal/dicsőség
termékenység
bőség
általános uralkodói hatalmi jelkép

Mátyás és Beatrix portréja mellett egy párkánytöredéket láthatsz a király nyéki villájából. Két szimbólumot találsz rajta. A hordó a nagylelkűség jelképe lehetett.

Mit gondolsz, mit jelképezhetett a méhkas? _____

Mátyást – a római császárokhoz hasonlóan – legtöbbször babérkoszorúval ábrázolják. Figyeld meg a falon a király domborművét! Koszorúja ugyanabból a növényből készült, amit a trónkárpiton is megtalálsz.

Melyik ez a növény? _____

Mit gondolsz, mi a különbség a jel és a jelkép között?

Vaskalap és gyalogsági félvért
15. század második fele

Mátyás király hatalmának alapját erős hadserege teremtette meg. Számos hódító háborút vívott nyugat felé, de küzdött délen, a török előretörése ellen is. Létrehozta az ország első korszerű, **zsoldos hadseregét**, mely halála után kapta a Fekete sereg elnevezést.

A király így írt seregéről 1481-ben egyik levelében:

„... a katonaság nálunk három rendre oszlik, az első a nehézlovasok, ezek minden negyedévre 15 aranyat kívánnak minden ló után, másképp nem kaphatók. A másik rend a könnyűfegyverzetű lovasság, másként huszárok... A harmadik rendet a gyalogság alkotja... Némelyek könnyűgyalogosok, mások nehézfegyverzetűek, némelyek pajzosok. Vannak még ezen kívül puskások...”

A gyalogságról többet is megtudunk Antonio Bonfiniótól:

„...első sorában nehézfegyverzetűek álltak, mögöttük a lándzsások, az íjászok, a parittyások, s a többi könnyűfegyverzetű gyalogos. A harmadik sor volt a tartalék, a zászló védelmére.”

A király, bár eleinte többre tartotta a kődobó ostromgépeket, már számos ágyút is alkalmazott.

Számszerj
15. század

Állópajzs
Hunyadi Mátyás seregéből
15. század

Amikor Mátyás Bécsben meghalt, a meghódított város lefegyverezte a zsoldosereg egy részét, így fegyvereik osztrák területen maradtak. A kiállításban látható pajzsot a bécsi forradalmi ifjúság ajándékozta vissza 1848 tavaszán a magyar nemzetnek.

A nagyméretű állópajzsokkal felszerelt pajzsosok a gyalogságot erős falként védelmezték.

Milyen anyagból készült az állópajzs? _____

Tanulmányozd a pajzs mintáit!
Mi utal arra, hogy ez Mátyás király seregéből származik? _____

A puska elterjedéséig a számszeríj volt a leghatékonyabb támadó fegyver. A legerősebb számszeríjak nyilvesszői a vékonyabb páncélokra is áthatoltak.

Figyeld meg a számszeríjászt, milyen mozdulatokat végez az íj felajzásakor?

Keress meg az ehhez használt részeket a vitrinben!

Szerinted miért van ilyen széles karimája a számszeríjász vaskalapjának? _____

Kinizsi Pál hadvezér sodronyinge
és sodronycuklyája

Nagyvázsonyi sírlelet
15. század második fele

Kinizsi Pál kiváló stratégiai képességei, rendkívüli ereje és sorozatos győzelmei miatt vált Mátyás híres hadvezérévé.

A legenda szerint molnárlegény volt, a valóságban azonban nemesi családból származott. Vitézi képességeivel először a királyi sereg egyik alvezéréként tűnt ki. 1472-ben katonai érdemeiért kapta a királytól Vázsony várát. A vár a Budáról Itáliába vezető, stratégiai jelentőségű út mentén feküdt.

Első nagy győzelmét 1479-ben, Kenyérmezőnél aratta a török felett. Ezután Mátyás őt bízta meg az ország déli határának védelmével.

Antonio Bonfinitől így olvashatunk Kinizsiről és a kenyérmezei csatáról:

„Egyszerre megjelent a hegytetőn a török háta mögött Kinizsi, négyszögbe állított vérteseivel... megfuvatva a trombitákat, a törökre rontott... Miután az ellenséget majdnem az utolsó szálig levágták, a trombiták gyülekezőt fújtak a csatatéren. Véres volt a győzelem...”

Kinizsi Pál holttestét a nagyvázsonyi pálos kolostorban helyezték el. Sírját 1708-ban feldúlták, elvitték sodronyingét, sodronycsuklyáját, kardját. Ezek a darabok később mégis bekerültek a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményébe.

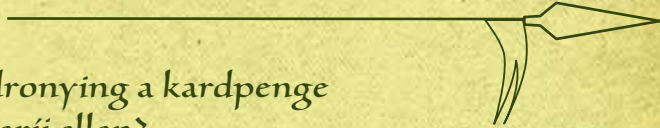
Emeld meg a Kinizsi Pál sodronyinge mellett tapintható sodronydarabot!

Ez alapján próbáld megbecsülni,
milyen súlyú lehetett egy sodronying! _____

Az összekapcsolt láncszemek szinte az igazi ruha esését biztosítják viselőjüknek, hajlékonyságot adnak a fém ingnek.

Figyeld meg, hogyan illeszkednek a láncszemek,
hány szem kapcsolódik egymáshoz! _____

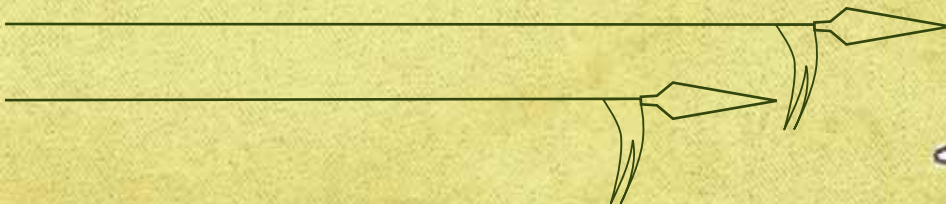
Mit gondolsz, védelmet nyújt-e a sodronying a kardpenge
vágása, a buzogány sújtása, a számszerij ellen?
_____

„Mindkét [sereg]szárny elé két könnyűlovas csapatot rendelt, kik...
olyan gyorsan száguldoztak, mintha madarakat látna az ember.”

(Antonio Bonfini)

Hasonlítsd össze a sodronyinget a terem hátsó sarkában álló nehézpáncéllal (súlyuk
különbsége, melyik mekkora mozgásszabadságot biztosít, milyen fegyver ellen véd)!

Mit gondolsz, melyiknek mi lehetett az előnye,
és mi a hátránya a csatatéren?
_____
_____

32623,
32624,
32625..

A csaták kimenetelét a 16. század elejéig a **nehézpáncélos lovasság** nagy erejű rohama döntötte el. Egy tömbbe tömörülve, négyszög alakban zúdultak rá az ellenfélre: négy méter hosszú lándzsájukat oldalukhoz szorítva, dübörgő rohammal támadtak. Igazi erejük azonban a közelharcban mutatkozott meg, ahol nehéz lovagi kardot használtak, de sokan viseltek csatabárdot és buzogányt is.

A nehézlovas páncélok hosszú fejlődésen mentek keresztül míg zárt vértezetté alakultak.

A rendkívül drága páncélok súlya 20-30 kg között mozgott. (A lovagi tornákon alkalmazott megerősített tornapáncélok súlya a 40 kg-ot is elérhette.)

A közhiedelemmel ellentétben nemcsak felállni, de harcolni is lehetett ezekben a páncélokban, hiszen a súly az egész testen eloszlott.

A nehézlovas harcmodor Magyarországon Mátyás király uralkodása alatt élte utolsó nagy korszakát.

A lőfegyverek fejlődése és terjedése következtében értelmét veszítette a nehéz páncélzat, mely a puskagolyóknak már nem tudott ellenállni.

Az 1526-os mohácsi csata megmutatta a tűzfegyverekkel felszerelt török gyalogság előnyét II. Lajos nehézlovasságával szemben.

Gyermekpáncél a Jagellók
fegyvertárából

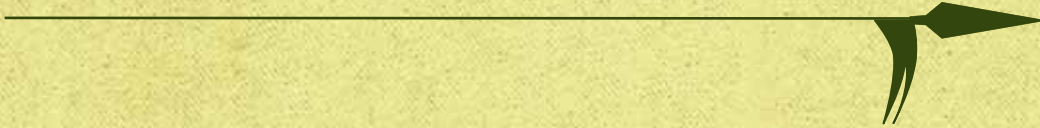
Innsbruck
1533

Ez a gyermekpáncél a Jagelló dinasztia családi kincstárából származik. Nem csatába szánták vele az ifjú tulajdonost – a maratással díszített, aranyozott páncélt valószínűleg ünnepi alkalmakkor, udvari ceremóniákon, fogadásokon viselték. Formája, kiképzése a 16. századi nehézlovas védőfegyverzetét idézi.

Figyeld meg, mivel erősítették fel a nehézlovas kar- és lábvértjét!

Találsz-e valamiféle összefüggést a lovaglás és a páncél kialakítása között?

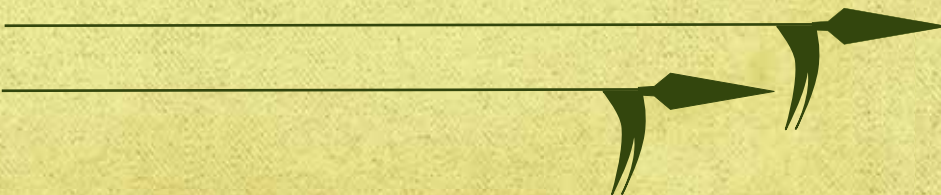
Képzeld el, hogy egy négy méter hosszú lándzsát kell egy kézben tartanod a vágató lovon!

Keresd meg a páncélon, mi segítette megtartani a lándzsát a korabeli nehézlovasnak!

Idővel a páncélvérték átalakultak, alkalmazkodtak a modern kor hadviseléséhez.

Mi védi ma egy katona testét és fejét?

„Szép homloka, ívelt szemöldöke,
telt arca, mint két piros alma,
derűs szeme, csinos orra,
gyönyörű szája úgy betetőzte
szépségét, hogy alakja, tartása
Vénuszra... emlékeztetett
mindenképpen.”
(Antonio Bonfini)

Aragóniai Beatrix királyné

Lombard mester
1485-1490
(A Szépművészeti Múzeum
tulajdona)

Elő felesége, Podjebrád Katalin halála után Mátyás király több mint tíz évig élt özvegységben. Újabb leánykérését több nagy múltú európai dinasztia is visszautasította, míg végül I. Ferdinánd nápolyi király leányát, **Aragóniai Beatrixot** vezethette oltárhoz. Az menyasszony a kor felfogása szerint viszonylag későn, 19 évesen lett Mátyás felesége.

Hazájában Beatrix kitűnő humanista nevelést kapott: tudott latinul, jól ismerte az antik irodalmat, szerette a zenét és a szellemes társalgást.

A király hosszú özvegysége alatt kötetlen, férfias légkör alakult ki az udvarban. Az új asszony ezt alaposan átalakította: rendszeressé és ünnepélyessé váltak az étkezések, színesebbek lettek a mindennapok, díszesebbek a termek. A korábbi közvetlenséget pedig felváltotta az olasz etikett.

„A királyt visszafogta a közvetlenségtől,
az ajtókhöz silbakot [ört] állított, megszüntette
a szabad bejárást, és rávette a királyi felséget,
hogy sokkal gondosabban őrizze méltóságát.”

(Antonio Bonfini)

A nők családi állapota (hajadon-e vagy házas) évszázadokon keresztül megállapítható volt abból, mennyi látszott a hajukból. A hajat fátylak és főkötők borították, hiszen fedetlen fővel csak a hajadonok járhattak.

Mi borítja Beatrix királyné haját? _____

Mit jelent a két ismert mondás:
„pártában marad” és „bekötik a fejét”?

A korszakban luxuscikknek számítottak a majolika tárgyak. Ez az ónmáz kerámiatípus Beatrix királyné révén lett népszerű Magyarországon. Ma is készülnek majolikából étkészletek, dísz tárgyak, fali csempék.

500 évvel ezelőtt milyen tárgyakat készítettek majolikából? Keress rá példákat a kiállítóteremben!

Figyeld meg,
milyen színű az alapmáz,
vagyis az ónmáz? _____

A majolika tárgyakat könnyen felismerheted jellegzetes színvilágukról.

Milyen színűek a díszítések?

„...mindenhol négyszögű cifra
kövecskékkel kirakott padló, némelyik
mázás csempe...”

(Antonio Bonfini)

„A királyné pedig, miután megérkezett, az asztalt és életmódot kulturáltabbá tette... és a latin konyhát is megkedvelte.”
(Antonio Bonfini)

Evőeszközök
16. század

Beatrix nem mondott le a hazájában megszokott ízekről és időtöltésekről, így hamarosan megjelentek a magyar királyi udvarban az itáliai kertészek, szakácsok, sajtkészítők, de mulattatók, énekesek, színészek is.

„Szokásuk a magyaroknak, hogy négyszögletű asztalok mellé ülnek le enni... és minden ételt mártásban tálalnak... Az is szokás, hogy valamennyien egy tálból esznek – nem mint nálunk, mindenki külön tálból –, és senki sem használ villát, mikor a falatot fölemeli, vagy a húsba harap... a lecsöpögő sáfrányos lé néha az egész embert bemocskolja... De Mátyás király, noha mindenhez a kezével nyúlt, soha nem szennyezte be magát.”

(Galeotto Marzio)

A korabeli magyar konyhára a bőséges húsfogyasztás volt jellemző, melyeket különféle mártásokkal tettek változatossá. Az ételeket erősen fűszerezték: a gyömbér, bors, sáfrány, rozsmaring és tárkony számított a legkedveltebb fűszernövényeknek.

Egy **királyi lakoma** 10-15 fogásból is állhatott. Kanalat leginkább a mártásokhoz használták. Az ételeket késsel falatokra vágták, majd kézzel tették a szájukba. Villát még nem használtak, ennek elterjedését Beatrixhoz köti a hagyomány. Az első villák még luxuscikknek számítottak. Hosszú időnek kellett eltelnie, míg a mindennapok része lett a háromrészes evőeszközkészlet...

Az uralkodói reprezentáció fontos részét képezték a lakomák. Ezek alatt tréfás beszélgetés vagy filozófiai társalgás folyt, amelyben Mátyás kitűnt szellemes mondásaival.

A vagyon részét képező értékes díszedényeket ilyenkor egy lépcsőzetes kialakítású bútordarabra, a pohárszékre helyezték. Ezt a bútort idézi fel az ötvöskincsekkel teli vitrin.

Az itt látható evőeszközök főúri tulajdonban voltak, az ünnepi asztalok fényét emelték.

Miben különböznek a korabeli villák a maiaktól?

Mit gondolsz, a vitrinben levő kincsek közül mi kerülhetett a pohárszékre?

Van a családotokban olyan bútor, amit hasonló célra használtok, mint Mátyás idejében a pohárszéket? Ti mit tartotok benne vagy rajta?

QENÜ

- disznónak kirántott húsa sült burgonyával és paradicsomnak sűrű levélével -
- vaddisznópecsenye tárkonyos mártásban -
- majonézes kukoricasaláta zellernek zöldjével -
- tojásos, hagymás lecsó -
- ponty roston, borban főtt mézeskaláccsal, körtepüvével -
- kappan gyömbérlében -
- sáfrányos pávasült -
- csokoládétorta tejszínnek habjával -

Állíts össze Mátyás király számára egy négyfogásos könnyű vacsorát! Figyelj arra, hogy sok olyan növény, mely a mai konyha része, csak azután terjedt el Európában, hogy Kolumbusz Kristóf 1492-ben felfedezte Amerikát. Ilyen a paprika, a paradicsom, a kukorica, a burgonya, a kakaóbab.

Húzd alá, melyik étel kerülhetett a király asztalára!

Aruha hosszú évszázadokon keresztül nem csupán öltöztetett, hanem pontosan tükrözte viselője társadalmi helyzetét: az anyag minősége, színe, szabása árulkodott a tulajdonos rangjáról, vagyonáról.

Az arannyal szőtt, ezüsttel hímzett, igazgyönggyel, drágakövekkel ékesített ruhák komoly összegekbe kerültek, az ötvöskincsek mellett a családi vagyon részei voltak. Nem beszélve az ékszerekről, melyeket nem csupán a nők, de a férfiak is bőséggel hordtak!

Az előkelő nők ruhája két fő részből állt. Alsóneműként hosszú inget viseltek. Efölé vették fel a selyemből, bársonyból készített egészruhát.

A divat változásai egyre inkább hangsúlyozták a nőiességet.

A magyar férfiak inget és nadrágot, testre símuló dolmányt, kabát helyett pedig mentét hordtak. Fejükre prémszegéllyel és tollforgóval díszített süvegek kerültek.

Gyakorta szakállt és hosszú haját viseltek.

A reneszánsz divatnak két központja volt: délen Itália, északon Burgundia. A két terület viseletei némileg eltérőek. Az évszázadok viharai nyomán Beatrix királyné ruhatárából nem maradtak fenn öltözékek, viszont csodálatos módon ránk maradt Habsburg Mária királyné burgundiai divat szerint szabott ruhája.

Ha el kellene mesélned Mária királyné ruhája alapján, hogy milyen volt a burgundiai reneszánsz divat, milyen jellegzetességeket említenél? (Figyelj a ruha kivágásának formájára, a derék helyére, az uszályra, a ruhaujj formájára!)

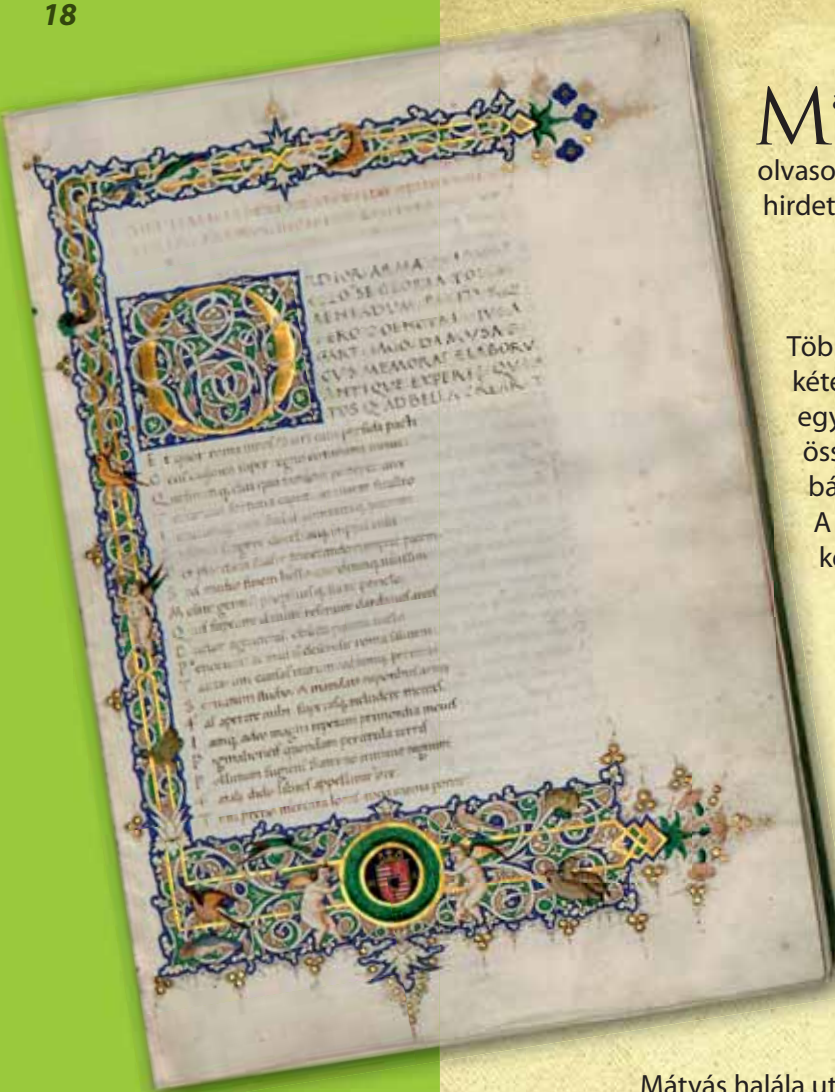
A kivágott felsőrész az előkelő nők kiváltsága volt. Az egyszerű polgárasszonyok csak posztóból varrt, magasan záródó ruhát viselhettek.

Figyeld meg az alsó- és felsőruhát Mária királyné öltözékén! Mivel és hogyan díszítették a ruha kivágásából kilátszó inget?

A textil nagyon romlékony anyag. Ha egy-egy viseleti darab meg is őrződik főúri kincstárakban, templomok sekrestyéjében vagy családi kriptákban, a ruhák eredeti szépségének visszaállítása igazi kihívást jelent a restaurátorok számára. Mária királyné öltözékének helyreállítása például négy évet vett igénybe! (II. Lajos ruhájának restaurálására még nem került sor.)

Ha alaposan szemügyre veszed a női ruhát, meg tudod különböztetni az eredeti részeket a kiegészítésektől!

Corvina kötet Mátyás király könyvtárából

(Silius Italicus:

De secundo bello Punico)

1460 körül

(Az Egyetemi Könyvtár tulajdona)

Mátyás büszkesége volt a Bibliotheca Corviniana, vagyis a **Corvina Könyvtár**. A király sokat és szívesen olvasott, de a káprázatos kötetek uralkodói nagyságát is hirdették.

Több mint húsz éven keresztül gyűjtötte a mintegy kétezer, főleg görög és latin nyelvű kódexet. A lapokat egyesével, kézzel másolták, festették, aranyozták, majd összefűzték, fatáblák közé helyezték, és selyembe, bársonyba vagy díszesen megmunkált bőrbe kötötték. A legértékesebb kódexek akár egy-másfél évig is készülhettek!

A király eleinte Itáliából rendelte a kódexeket, majd Budán is létrehozott egy kódexmásoló és -festő műhelyt. Itt került rá a legtöbb könyvre a hollós családi címer, mely a könyvtár nevét is adja: a *corvus* latinul hollót jelent.

A boltozatos könyvtártermekben – melyeknek mennyezetére a csillagos eget festették – Mátyás is szívesen időzött.

Mátyás halála után a páratlan gyűjtemény egy részét elajándékozták, a legtöbb kötet azonban török kézre került. Ma a világon mindössze 216 hiteles corvinát ismerünk, melyekből 53 darabot őriznek magyarországi gyűjtemények.

„A könyvtárat Mátyás a palota legszebb részévé tette, hogy
ezzel is kifejezze a tudás felsőbbségét...”

(Naldo Naldi)

A corvina kötet, melyet itt látsz, Mátyás egyik kedvenc ifjúkori olvasmánya volt: a második pun háborúról, Hannibál és a rómaiak ókori harcairól szól.

Mi utal a díszes kezdőlapon
a kódex tulajdonosára? _____

Figyeld meg a lapon, mi segítette, hogy egyenesen írjon a kódexmásoló!

_____

Menj vissza az előző (4.) teremben lévő könyvszekrényhez!

Mit gondolsz, hogyan olvashatták ezeket a súlyos,
fatáblás könyveket? Keress olyan tárgyat,
amit erre a célra használtak! _____

A könyveknek leghamarabb a sarkai rongálódnak meg.

Figyeld meg a vitrinben a könyvek kötését!
Mivel akadályozták meg a rongálódást?
_____

Szerinted mitől értékes egy könyv manapság?

A 15. században a **gótika** volt az uralkodó művészeti irányzat Magyarországon. A korszak itáliai eredetű új stílusa, a **reneszánsz** Mátyás király támogatásával jelent meg az országban. Az „új” azonban nem váltotta fel egyik napról a másikra a „régit”: a gótika még sokáig tovább élt, és a két stílus keveredett is egymással. Gótikus épületekhez sokszor reneszánsz kapukat, ajtó- és ablakkereteket készítettek.

Gótikus remekműveink leginkább a török hódítást elkerülő országrészekben maradtak fenn.

A felvidéki Bártfa városának gazdag polgárai készítették a kiállítás 5. termében látható gótikus stallumot.

E pompás templomi ülőpadban egykor a város vezetői foglaltak helyet.

A királyi udvar példáját követve a reneszánsz stílus lassanként az egyházi és világi főurak udvarában is megjelent. A nagy vagyonnal rendelkező Báthory-család építkezésein nemzetközi hírnű mesterek dolgoztak. A 6. teremben látható páratlan szépségű nyírbátori reneszánsz stallumot például firenzei mesterrel készítették.

Templomi ülőpad (stallum)

Nyírbátori ferences templom

1511

Az alábbi motívumokat megtalálod a két templomi ülőpad valamelyikén.
 Vajon a gótikus bártfai vagy a reneszánsz nyírbátori stallum díszei ezek?
 Nyilazd a motívumokat a megfelelő ülőpadhoz!

Mátyás király címere
 a Báthory család sárkányfogas címere
 delfinek
 kecses tornyok
 könyvszekrény térbeli ábrázolása
 csipkeszerűen faragott indák
 bőségszaru
 diadalívhez hasonló formák
 kentaurok
 csúcsív

Keresd meg a bártfai stallumon a készítés évszámát!
 Az egyik számjegyet a maitól eltérően írták.
 Melyik ez a szám, és vajon miért így használták?

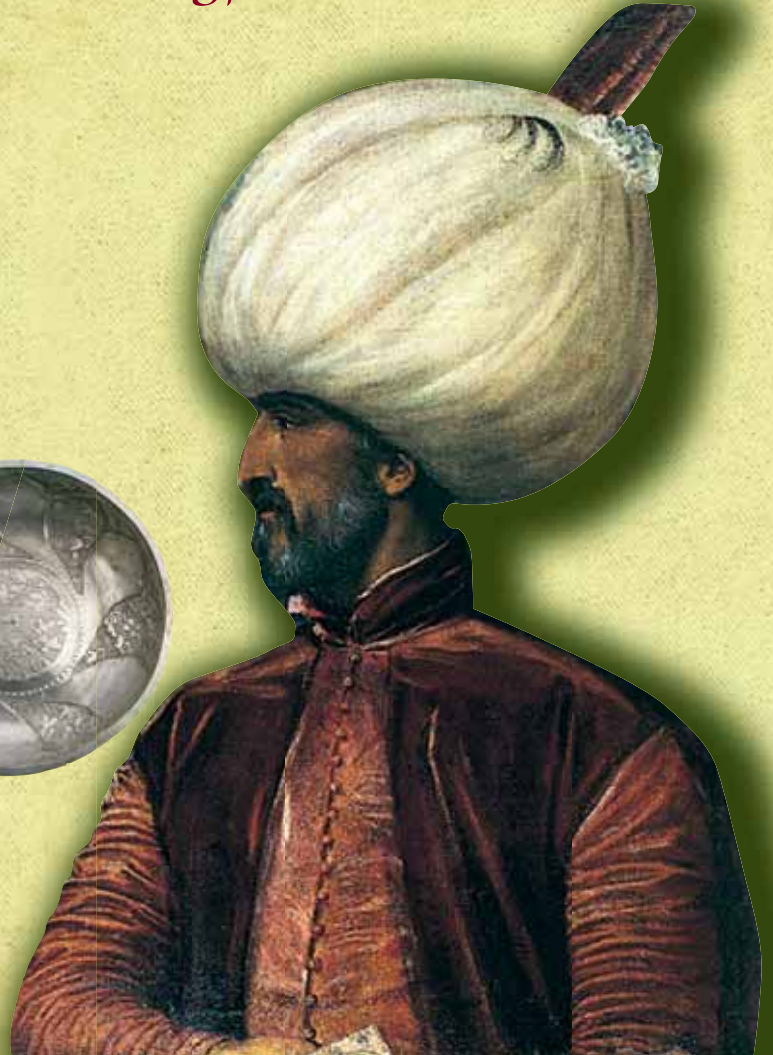
Templomi ülőpad (stallum)
 Mátyás és Beatrix címerével
 Bártfa, Szent Egyed-templom
 1483

És mi jött ezután?

Az már egy másik korszak,
egy másik történet....

Akiknek szavait hitelesen idéztük:

Antonio Bonfini (1427-1502)

Itáliai történétíró. Beatrix királyné révén került a magyar udvarba, ahol Mátyás király megbízta a magyarok történetének megírásával. Latin nyelvű, hatalmas művét (Rerum Hungaricum Decades – A magyar történelem tizedei) Mátyás halála után fejezte be. Munkája elismeréseként II. Ulászló királytól magyar nemesi címet kapott.

Galeotto Marzio (1427-1497 körül)

Itáliai humanista tudós, hosszú ideig ő állt a Corvina Könyvtár élén. Barátja, Janus Pannonius hívására érkezett Budára, ahol műveltségével, szellemességével, sziporkázó társalgásával elnyerte Mátyás király kegyét, sőt barátságát is. Munkája, a Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyv remek olvasmány, hiszen Galeotto szem- és fültanúja volt Mátyás király mindennapjainak.

Hans Seybold (15. század közepe)

Bajor utazó, a pfalzi gróf követeként vett részt Mátyás és Beatrix menyegzőjén. Beszámolójában az ünnepek élvezetes és részletes leírását olvashatjuk.

Hunyadi Mátyás (uralkodott: 1458-1490)

Magyar és cseh király, az egyik legismertebb magyar uralkodó. Hunyadi János, a híres törökverő hadvezér fiaként hatalomra kerülve erős, központosított államot hozott létre. A humanizmus és a reneszánsz művészet pártolásával udvara európai hírnévre tett szert. Alakja köré legendákat szőtt a néphagyomány.

Naldo Naldi (1439-1520)

Firenzei humanista tudós. A Corvina Könyvtárról írt dicsőítő költeményéből ismerhetjük meg a világhírű könyvtár eredeti szépségét.

A HÍRŐR SZERKEZTÉSE HITELESEN IDÉZTŐK

5. oldal:

- » A trónkárpiton megtalálható szimbólumok és jelentésük: bőségszaru – bőség; sas – általános uralkodói hatalmi jelkép; gránátalma – termékenység; búzakalász – élet; tölgylevél – diadal, dicsőség.
- » A méhkas a szorgalom, a rendezett, jól szervezett állam jelképe.
- » Mátyás király a domborművön tölgylevél koszorút visel.

7. oldal:

- » Az állópajzs fából készült, a felületét festették.
- » A pajzs közepén a nagy méretű M betű a király nevére utal, a korona királyi méltóságának szimbóluma.
- » A számszerjász a vaskengyelbe helyezte a lábát, kissé lehajolt, és tekerő mozdulattal feljzotta az íjat. A vitrinben látható részei: tekervény, vaskengyel, horog.
- » A számszerjász testét állópajzs, fejét széles karimájú vaskalap védi.
- » A vaskalap széles karimája az íját felalzó számszerjász fejét, tarkóját, nyakát, vállát óvja meg az ellenséges nyílvevesszőktől.

9. oldal

- » Hosszától függően egy sodronying kb. 7-10 kg lehetett.
- » Egy láncszem négy másikhoz kapcsolódik a sodronyízfűzésben.
- » A sodronying védelmet nyújt a kardpenge vágása ellen; a buzogány sújtásának erejét csak tompítani képes; a számszerj nyílvevesszője viszont átszakítja a láncszemeket.
- » A kétféle fegyverzet kétféle harcmodort kíván. A páncélnál kisebb súlyú, hajlékony sodronyingben könnyebb mozogni, és kialakítása miatt nagyobb mozgásszabadságot is biztosít. Viszont a páncél hatékonyabb védelmet nyújt, képes kivédeni a buzogányt és a nyílvevesszőt is. A páncélos nehézlovas volt a középkor „tankja”, ha megindult, akár súlyánál fogva is elsodorhatta ellenfelét.

11. oldal

- » A kar- és lábvértetek bőrszíjjakkal erősítették fel.
- » Ott, ahol a lovas a lóval érintkezik, nincsen páncél (vagyis a fenéken és a comb hátsó részén). Ennek oka egyrészt, hogy a fém lemezen nem lehetne a nyeregben ülni, másrészt csata közben a lovas sokszor csak combja szorításával irányítja a lovat, így éreznie kell az állatot.
- » A mellvértre erősített lándzsatartó horog segített megtartani a lándzsát.
- » A 21. századi katonák ugyanúgy a felsőtestüket és fejüket védik leginkább, mint a középkorban. Ma repeszálló mellényt és kevlárból* készült sisakot hordanak.

*Mesterségesen előállított tűzálló anyag, mely jóval erősebb, ám könnyebb az acélnál.

13. oldal

- » Beatrix királyné haját fátyol borítja.
- » „Pártában marad”: nem megy férjhez, hajadon marad.
- » „Bekötik a fejét”: férjhez megy, és a házas asszonyok főköötjét viseli ezután.
- » Majolikából készült tárgyak: padlócsempék, díszkancsó.
- » Az ónmáz tejfehér színű. A minták jellegzetes színei: kobaltkék, okkersárga, lila, zöld, barna.

15. oldal

- » A korabeli villák két ágúak, a maiaknál általában kisebbek.
- » A pohárszékre aranyozott ezüsből és üvegből készült serlegek, poharak, fedeles kannák, csészék kerülhettek.
- » A pohárszékhez a mai vitrinszekrény, tálalószekrény hasonló.
- » Amit Mátyás királynak is feltalálhattak vacsorára: vaddisznópecsenye tárkonyos mártásban; ponty roston, borban főtt mézeskaláccsal, körtepürével; kappan gyömbérlében; sáfrányos pávasült. A többi ételnek van legalább egy olyan összetevője, ami csak később terjedt el Európában.

17. oldal

- » A ruha kivágása széles, trapéz formájú, amelyből a hímzett ing hangsúlyosan kilátszik. A derék szűkített és magasan van, a ruhát mell alatt széles öv fogja össze. A szoknya csípőtől bővül, lágy redőkben hull a földre, hátul kis uszályban folytatódik. A hosszú, szűk ujjak tölcser alakban végződnek.
- » A finom fehér lenvászon inget ezüstfonallal hímeztek.
- » A ruha kiegészített részei minta nélküliek, színük is kissé eltér az eredeti, mintás, zöld színű selyemdamaszt anyagtól.

19. oldal

- » A kódex kezdőlapjának alján Hunyadi Mátyás hollós címere szerepel.
- » Az egyenes írást tompa késsel karcolt vonalak segítették.
- » A súlyos kódexeket olvasáskor könyvtartó állványra helyezték. A 4. teremben az asztalon láthatunk egy szépen faragott könyvtartót.
- » A kódexek sarkait fém rátétekkel, veretekkel erősítették meg.

21. oldal

- » A bártfai stallumon található motívumok: Mátyás király címere, kecses tornyok, csipkeszerűen faragott indák, csúcsív.
- » A nyírbátori stallumon látható motívumok: A Báthoryak sárkányfogas címere, delfinek, könyvszekrény térbeli ábrázolása, bőségszaru, diadalívhez hasonló formák, kentaurusok.
- » A bártfai stallum jobb oldalán kívül látható a készítés évszáma: 1483. A mai 4-es számjegy helyett akkoriban gyakran használták az ott látható jelet, mely egy fél álló 8-asnak felel meg.

A kiadvány a TÁMOP-3.2.8/10/B/KMR „Múzeumok Mindenkinek Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése” pályázat által támogatott „Múzeumi mátrix” – A Magyar Nemzeti Múzeum múzeumpedagógiai programsorozata az iskolai oktatás élményszerű kiegészítésére című projekt keretében készült.

Készült a Magyar Nemzeti Múzeumban
2011-ben

Készítették:
Polgár Mónika
Sz. Veidinger Éva

Szakmai tanácsadók:
Lovas Márta
T. Kesik Gabriella

Grafikai tervezés, nyomdai
előkészítés:
K.O.M.P. Bt.

Fotó:
Dabasi András
Kardos Judit

Nyomdai kivitelezés:
Mega Kft.

Felelős kiadó:
Csorba László főigazgató

